

začetek življenja po Božji postavi, kjer v »sodelovanju« vladata svoboda in poslušnost. Kljub navzočnosti greha smo tega Božjega življenja deležni že tukaj in sedaj (anticipacija), v polnosti pa ga bomo živel »ob koncu časov«.

Kljub temu, da danes nauk o opravičenju v teologiji nima več take središčne vloge kot včasih, je treba reči, da se ljudje vedno srečujejo z vprašanjem: »Kako naj se zveličam oz. kako naj Bogu ugam v življenju?« Barth zastopa bolj radikalno razlago, v kateri se je identificirala protestantska teologija in po kateri pred Bogom šteje le naša vera ne pa dela (postava). A tudi vera ni človekov proizvod, temveč Božji dar. Avtor pravi namreč: »Veroyal bo tisti, ki ga bo Božje usmiljenje poklicalo in obudilo iz splošne nevere.«¹ V njegovi razlagi je čutiti dialektično metodo, po kateri si Božja milost in človeška grešnost stojita trdno vsaksebi. Človek ni v sebi dober temveč »pokvarjen« in reši ga le Bog s svojim milostnim darom. Celo pravi, da nas je Kristus odrešil brez nas in proti nam. Na takšno Barthovo stališče sta prav gotovo vplivala dve vojni, kjer se je do temeljev pokazala človekova hudobija in grešnost. Kljub temu se postavljajo vprašanja o človekovi naravi: Je res sama po sebi slaba in »nezmožna Boga«? Kaj je s svobodno voljo pri vnaprejšnji izvolitvi? A

pomembnejša in vzvišenejša od teh vprašanj so Barthova spoznanja, ki samó še okrepijo že nastavljeno Pavlovo razmišljanje: začetek življenja z Bogom resnično določa Bog sam; mi se nismo sposobni povzpeti k njemu, temveč je le on tisti, ki nas lahko dviga k sebi - in VERA predstavlja začetek te poti, ki pa je zopet Njegov dar².

Igor Salmič

1. K. Barth, *Kratka razlaga Pisma Rimljanom*, str.148.
2. Prim. J. Ratzinger, *Bog in svet*, Vera in življenje v našem času, Pogovor s Petrom seewaldom, Družina, Ljubljana 2003, str. 345.

Régine Pernoud
Nehajmo že s tem srednjim vekom
prevedla Matej Leskovar
in dr. Drago K. Ocvirk
Družina,
Ljubljana, 2003

Pri založbi Družina je pred kratkim izšlo delo francoske izvedenke za srednji vek Régine Pernoud (1909 - 1998) z naslovom *Nehajmo že s tem srednjim vekom*. Skoraj tri desetletja po izdaji izvirnika je slovenski prevod (prevedla Matej Leskovar in dr. Drago K. Ocvirk) izšel v zbirki Razumevanja. Delo je z uvodno študijo pospremil tudi njen urednik dr. Drago K. Ocvirk.

Naslov knjige je izbran prav posrečeno, saj že takoj bralca seznani, da se bo spopadel s predsodki, stereotipi, ki so se oblikovali skozi stoletja, v odnosu do srednjega veka, ki so mu odvzeli njegove dosežke, saj je postavil temelje

sodobni družbi, in jih nadomestili z zmotami, ki so v mišljenju večine ljudi prisotni še danes. Tako se o srednjem veku še vedno govori kot o času mračnosti, nazadnjaštva, nekulture; za večino je to čas čarovništva, inkvizicij, nasilnih fevdalcev in zatiranih tlačanov, čas dominacije moških. In prav s tem začne avtorica v prvem od devetih poglavji, kolikor jih ima knjiga, ko navaja dialog, ki ga je imela s člani televizijske ekipe, ki je bila specializirana za zgodovinske oddaje. Prosili so jo za kakšne diapozitive, ki bi predstavljali srednji vek. Na presenečen odziv avtorice so ji dali dodatna pojasnila, kakšne diapozitive bi radi: »Ki dajejo predstavo o srednjem veku na splošno: poboji, pokoli, prizori nasilja, lakote, epidemije ...« Glede na to, da bi bil naš današnji odziv zelo podoben tistim delavcem na televiziji, saj je tudi nam takšno podoba (predvsem skozi šolske učbenike) slikalo prevladujoče zgodovinopisje, je prav, da sežemo po tej knjigi in začnemo »razmišljati s svojo glavo - tudi o srednjem veku«, kot pravi dr. Ocvirk.

Delo je razdeljeno na devet smiselnih poglavji, ki prehajajo iz splošnega pregleda in opisa srednjega veka h konkretnim stereotipom, značilnim za tisti čas. V prvem poglavju tako avtorica ugotavlja, da je prišel še do nedavnega človek v stik s srednjim vekom

le po pomoti in še za to je bila potrebna velika mera radovednosti. Toda če je želel izvesti kaj več, je našel le malo knjig na to temo, slovarji in enciklopedije pa so bile skopi s podatki, ti pa so bili velikokrat celo zaničljivi do tega obdobja. Spremembe so nastopile takrat, ko so ljudje začeli množično potovati in so se srečevali predvsem z izjemnimi gradbenimi dosežki tistega časa (Notre Dame v Parizu, Saint-Michel-de-Cux, Nohant-Vicq ...). To jih je spodbudilo, da so se začeli bolj intenzivno posvečati obdobju, ki je bil vsaj od razsvetljenstva naprej označen kot »mračni srednji vek«, kar pa ni se skladalo z neverjetnimi umetniškimi dosežki »temačnega srednjega veka«. Zgodovinska znanost postopno le odkriva in razkriva posamezne zgodovinske zmote, laži, vendar, kot nas na koncu prvega poglavja opozarja avtorica, te le počasi prodirajo med ljudi.

Drugo poglavje začenja Régine Pernoud z besedami Henria Matisse »Renesansa je dekadenca«. Renesansa kot »ponovno rojstvo, pre(po)rod antike¹, kot »kulturno gibanje v zahodni Evropi od 14. do 16. stoletja, ki je skozi prerajanje svobodnega, ustvarjalnega človekovega duha po vzoru antike reformiralo umetnost, znanost, filozofijo² je dejansko strogo omejena antika. Gre za čas Perikleja v Grčiji in tisti čas v Rimu,

ki se je navdihoval pri Periklejevem stoletju. Skratka, klasična in samo klasična misel in izraz. Mnogim se zdi, da je bila antika izgubljena, dokler je ni ponovno odkrila renesansa, toda z napredkom zgodovinskih ved so se začeli zavedati, da so bili v srednjem veku latinski in celi grški avtorji že dobro znani (knjižnica v Mont-Saint-Michele je tako v 12. stoletju vsebovala Kantova besedila, prevod Platonovih del, Aristotelova in Ciceronova dela, izvlečke iz Vergilija in Horacija ...) in da klasičnih prispevkov niso ne zavračali in ne zaničevali. Zdrav razum nas opozarja, da do renesanse ne bi moglo priti, če ne bi bila antična besedila ohranjena v rokopisih, ki so jih prepisovali v srednjeveških stoletjih, toda v renesansi se je spremenil način uporabe »klasične antike«. In v tem se zagotovo razlikuje od srednjega veka, ki je se je v antičnih delih predvsem navdihoval, ki je videl v teh delih zaklad znanosti in modrosti, ki se jih splača izkoristiti in iz njih ustvariti nekaj novega. Prav iz take drže so nastale čudovite katedrale in samostani, ki jih še danes občudujemo. Za razliko od srednjega veka pa se je renesansa odločila, da bo antične dosežke *posnemala*, saj se lahko le tako, po njenem mnenju, umetnik približa popolnosti. Da popolnoma posnema čas Periklejevega stoletja. V nadaljevanju poglavja

avtorica to svojo trditev samo še podkrepi s konkretnimi primeri s posameznih področji človekovega ustvarjanja, obenem pa opozori tudi na pomembnost združitve funkcionalnosti in lepega v času srednjega veka, ko je eno dopolnjevalo drugo, ko se je človekova domišljija uresničevala do take mere, da so nastala prava dovršena dela. Ta dovršenost pa je bila mogoča le zato, ker ni šlo za posnemanje, temveč za lastno stvaritev, kjer se je tisti, ki je delo ustvaril, z njim identificiral do te mere, da so pod njegovimi prsti nastajale prave mojstrovine. To izvirnost pa renesansa s svojo zahtevo po posnemanju zatire.

Tretje poglavje, ki nosi naslov »Zaostali in nevedni«, je nadaljevanje prejšnjega poglavja, le da tokrat namesto o likovni umetnosti (v širšem pomenu besede) spregovori o književnosti, ki jo je renesansa tudi podredila zakonitostim grško-rimskih zvrsti, omejenih predvsem v strogo ločeni tragediji in komediji, pozablja pa na roman in dvorsko liriko, ki sta bila v času klasične antike neznani in ju je iznašel srednji vek. Srednjeveško pesništvo je globoko povezano s fevdalno družbo, kjer so vsa razmerja utemeljena na osebnih vezeh, »s katerimi se vzajemno zavežeta gospod in vazal, od katerih eden obljubi varstvo, drugi pa zvestobo« (str. 66). Ženska v srednjeveš-

kem pesništvu zahteva zvestobo, ljubezen do nje zapoveduje tudi spoštovanje in ravno preko tega lahko odkrivamo odnos srednjeveške družbe do ženske, čemur namenimo Pernoud eno izmed naslednjih poglavji. V času »temačnega srednjega veka« doživijo pravi razcvet ljudska gledališča, ki pa so jih kasneje vsaj iz dveh razlogov prepovedali: ker so se z njimi ukvarjali preprosti ljudje, kar se ni skladalo s prepričanjem takratnega časa, da lahko kulturo razume le ozek, izobražen krog ljudi, ki je sposoben ločiti zvrsti; ker so skušali tako kot drugod tudi tukaj poklicni igralci ustanoviti svojo mojstrstvo ali ceh, ki ni dopuščal zunanje konkurence, kar so ljudska gledališča vsekakor bila.

Poglavje, ki sledi, je silno zanimivo za branje, predvsem pa je pomembno, če želimo prav razumeti fevdalna razmerja, ki najbolj zaznamujejo čas srednjega veka. Samo tako lahko namreč razumemo družbo in razmerja, ki so se oblikovala znotraj nje. Konec 5. stoletja je prišlo v Evropi do propada velikega rimskega cesarstva ter selitve posameznih ljudstev. To je bil čas, ki je bil zaznamovan z neurejenostjo in zmedo, znotraj katere so nastajale tolpe, ki so vzele oblast v svoje roke. Kmet, premajhen, da bi lahko zagotovil primerno varnost zase in za svojo družino, se je v takih razmerah obrnil na

močnejšega sosedu. V zameno za varnost mu je dal del svojih pridelkov. Tako razmerje je narekoval čas in v tem ne kmet ne fevdalet nista videla nobene ovire za medsebojne odnose. Prav tako se moramo navaditi, da ko pomislimo na fevdalno družbo, mislimo bolj na širšo družino, skupnost, kot pa na posameznika. Ceter vsega (tako kulturnega kot družabnega) je postalo grajsko dvorišče in to vlogo so ta začela izgubljati šele z nastankom univerzitetnih središč. Tako sta bili življenje fevdalca in kmeta tesno povezani. Avtorica se v tem poglavju dotakne tudi vloge kralja, ki je bila predvsem v tem, da je skrbel za ravnesje med velikimi vazali ter med njimi in samim sabo; prav zato so bile poroke in dediščine tako pomembne v tistem času.

Šele kasneje, v 15., 16. in 17. stoletju je postopoma prihajalo do zlorab teh razmerij, do izkoriščanja kmeta (tlačana), kar pa ni več stvar srednjega veka. Mnoge, že pozabljene dajatve so se začele ponovno pobirati (tokrat kot seštevki in ne kot zaporedje, kot je bilo to značilno za srednji vek), kmetje, ki so lahko dobili zaradi posebnih »zaslug« zemljo v last, tega niso mogli dokazati, saj je bila v srednjem veku večina takih kupčij narejena ustno, temelječ na poštenosti in zaupanju, ki sta bila osrednji vrednoti srednjega veka.

V poglavju z naslovom »žabe in ljudje« Régine Pernoud podrobneje spregovori o pomembnem segmentu fevdalne družbe, tlačanstvu. Tudi tu se spopade, opirajoč se na primarne vire, s stereotipi, ki prevladujejo v naši družbi. Tlačan v srednjem veku je bil, v nasprotju z rimskim sužnjem, oseba in kot takega so ga tudi obravnavali. Gospodar ni imel pravice odločati o njegovem življenju ali smrti. Predvsem pa se moramo zavedati, da tu ni bila v ospredju pravna kategorija, temveč je bilo tlačanstvo (ki bi ga bilo, zaradi negativnega prizvoka, ki ga je dobilo skozi stoletja, skorajda nujno zamenjati s kakšno drugo, manj zaznamovano besedo) predvsem stanje, močno povezano s poljedeljskim in podeželskim načinom življenja, ki je upoštevalo potrebno stabilnost, ki jo predpostavlja obdelovanje zemlje. Ta intimna povezanost človeka in zemlje, na kateri je živel, je bila bistvo tlačanstva, ki je sicer imel vse pravice svobodnega človeka: lahko se je poročil, si ustanovil družino, po njegovi smrti so zemlja in dobrine, ki si jih je pridobil v času svojega življenja, pripadale njegovim otrokom. Zanimivo je, da na drugi strani tudi fevdalec ni mogel svoje zemlje ne prodati ne zapustiti. Njegova skrb je bila, da je nudil varstvo svojim tlačanom, kakor jim je obljubil, tlačan pa mu je v za-

meno dajal dajatve in opravljal tlako. In če hočemo ugotoviti, koliko dela je imel z njo, se je treba samo spomniti, koliko dela ima danes kmet s pšenico ali ječmenom (krompir in koruza sta se v Evropi dokončno uveljavila šele v 18. stoletju!). V drugem delu potem avtorica razlaga, zakaj in kako je kasneje prišlo do spremembe položaja tlačana, kako se je začelo v klasični dobi ponovno »odkrivati« suženjstvo, ki ga srednji vek ni poznal.

»V letu ženske« leta 1975 so začeli nenadoma izjemno pogosto omenjati srednji vek. Podoba srednjega veka, mračnih časov, se je vsiljevala vsem ljudem in ponujala osnovno temo za vsakovrstne razprave, kolokvije, simpozije in seminarje. Ko sem nekega dne v družbi omenila ime Alienor Akvitanske, sem bila takoj deležna navdušenih pritrdjevanj. »Kakšna čudovita osebnost!« je zavpil eden izmed navzočih. »V času, ko so ženske razmišljale samo o tem, da bi imele otroke ...« Spomnila sem ga, da se zdi, da je tudi Alienor mislila na to, kajti imela jih je deset in glede na njeno osebnost do tega ni moglo priti zaradi preproste neprevidnosti. Navdušenje se je nekoliko ohladilo.« (str. 103) Tako začnjenja Pernoud poglavje, ki ga je namenila položaju žensk v srednjem veku. Pri tem nas opozori na dejstvo, da so v obdobju, ki naj bi, po mnenju današnje javnosti, videl v žen-

ski brezpravno bitje, namenjali kronanju kraljice prav tako pozornost kot kraljem; da pri prevzemu krone ni imela ženska nobenih problemov, kot se je to dogajalo kasneje (če samo pomislimo, kakšne probleme je imel Karl VI, da je na prestol postavil svojo hči Marijo Terezijo). Tu nas še enkrat spomni na srednjeveško pesništvo, kjer ženski pripada spoštovanje in čista ljubezen, ženska je v ospredju. Ženska je bila šele v klasični dobi potisnjena v ozadje ter bila izključena iz vsakršne politične ali upravne vloge. To Régine Pernoud pripisuje (in utemeljuje) že tako opevanemu času antike, ki ga z renesanso ponovno »odkrijejo«. Navdušenje za antiko, ki je prevzelo ljudi v 16. stoletju, je začelo prežemati navade in globoko spreminjati običaje in miselnost tistega časa. Tako je v ospredje vedno bolj prihajalo tudi rimsko pravo (srednji vek je oblikoval svoje lastno pravo, upoštevajoč resnične odnose v družbi svojega časa), ki pa ni bilo naklonjeno ženski. To je bilo pravo *pater familias*, pravo očeta. V tem poglavju se dotakne tudi odnosa »srednjeveške« Cerkve do žensk, ki je bil daleč od zatiranja ali podrejanja.

Naslov »Obtožujoči kazalec« je zgovoren. Vsakemu bralcu je v hipu jasno, kateri temi bodo namenjene naslednje vrstice: inkviziciji, čarovniškimi procesom, križarskim

vojnam in zatiranju znanstvenih odkritij. Vse to naj bi počel srednji vek. Régine Pernoud nas v knjigi opozarja, kako pomembni so datumi v zgodovini, saj se lahko že z njihovo močjo upremo posploševanju, teorijam in zakonom. Prav na osnovi teh lahko ugotovimo, da je bila glavna procesov izvedena šele v klasični dobi, ko je bilo srednjega veka že davno konec. Obenem pa je nujno potrebno za razumevanje takratnega dogajanja razumeti tudi takratno družbo, navade in ljudi. Inkvizicija je bila tako obrambni odziv družbe, za katero je bilo ohranjanje vere prav tako pomembno, kot je danes pomembno ohranjanje fizičnega zdravja. Tu pa se dotikamo razlik med enim drugim obdobjem, se pravi razlike tudi v merilih, v lestvici vrednost. Pomembno je, da jih začnemo spoštovati, saj se drugače prehitro spremenimo v sodnika, s tem pa izgubimo možnost pravega pogleda na stvarnost. In zagotovo to poglavje pripomore k boljšemu razumevanju tudi inkvizicije in križarskih vojn.

Zadnji dve poglavji, ki nosita naslov »Zgodovina, ideje in domišljija« ter »Preproste misli o poučevanju Zgodovine« sta zopet bolj splošni in sta namenjeni predvsem razpravi o tem, koliko je v zgodovinopisju popačenih, iz konteksta iztrganih stereotipov, neresnic in laži, ki pa jih

je potrebno samo dovolj velikokrat ponoviti, da postanejo zgodovinska dejstva. Na teh »dejstvih« se gradi »zgodovina«, ki je vse prevečkrat orodje v rokah ideologij in posameznih oblasti. Avtorica zaključí z opozorilom, da je nujno potrebno oblikovanje zgodovinskega čuta. Če ga zanemarjamo, ustvarjamo ljudi brez spomina, s tem pa ljudi z okrnjeno osebnostjo, ki niso sposobni prave svobode brez nevarnosti zanje in za soljudi.

Oblikovno je izdaja tega dela zelo dobra zasnova tudi za študijske namene. Na koncu knjige je še besednjak manj znanih izrazov ter imensko kazalo. Knjiga je napisana v razumljivem jeziku ter je dobrodošlo, predvsem pa potrebno branje vsem tistim, ki se želijo spopasti s svojimi predsodki o srednjem veku.

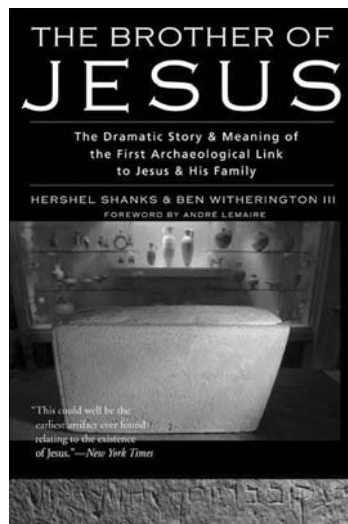
Régine Pernoud, francoska izvedenka za srednji vek, nam razkriva resnico o nas samih, ko nam kaže srednji vek kot čas, ko so se postavljali temelji sodobni demokratični kulturi.

Helena Jaklitsch

1. Slovar tujk, str. 989.
2. Prav tam.

Hershel Shanks, Ben Witherington III., Mar je Jezus imel brata?

prevedla Ljubica Klančar,
Učila International,
Ljubljana, 2004

Pred kratkim smo tudi v slovenskem prevodu dobili najnovejšo uspešnico s področja biblične arheologije, knjigo, ki opisuje odkritje pol metra velike grobne skrinje iz apnenčastega kamna, t. i. osuarja, ki ima na zunanji strani napis v aramejščini "Jakob, Jožefov sin, Jezusov brat". Odkritje je v trenutku postalo svetovna senzacija, saj je takoj sprožilo vprašanje, ali gre za grob tistega Jakoba, ki ga Pavel imenuje "Gospodov brat" (Gal 1,18) in je bil eden vodilnih članov jeruzalemske Cerkve. Gre res za eno najstarejših arheoloških pričevanj o življenju v prvi Cerkvi? Kakšno vlogo ima sploh arheolo-